

सुकुम्बासी समस्या : कारण र असरहरू

(चितवन जिल्ला शिवनगर गा.वि.स.राधापुरका सुकुम्बासीहरूको एक
समाजशास्त्रीय अध्ययन)

त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग अन्तरगत समाजशास्त्र
विषयको स्नातकोत्तर तहको लागि प्रस्तुत शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

सावित्री न्यौपाने

रोल नं: ९९

रजिष्ट्रेशन नं : ६-२-१९-६५६-२००४

समाजशास्त्र मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

२०६८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकीशास्त्र तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधिको लागि आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले प्रस्तुत “सुकुम्बासी समस्या : कारण र असरहरू” विषयको शोधपत्र साबित्री न्यौपानेले मेरो निर्देशन तथा सुपरिवेक्षणमा तयार पार्नु भएको छ । म उहाँको कार्यप्रति सन्तुष्ट छु । प्रस्तुत शोधपत्रको उचित मूल्यांकनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....

प्रेम चलाउने

शोध निर्देशक

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

मिति : २०६८/१२/२६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाण्डौं

स्वीकृत पत्र

प्रस्तुत “सुकुम्बासी समस्या : कारण र असरहरू” शीर्षक राखि त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकीशास्त्र तथा सामाजिकशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर अर्न्तगत स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षमा अध्ययन गर्ने श्री सावित्री न्यौपानेले प्रस्तुत गर्नु भएको शोधपत्रलाई स्वीकृत प्रदान गरिएको छ ।

शोधपत्र मूल्यांकन समिति

हस्ताक्षर

प्रा.डा.ओम गुरुङ्ग

.....

विभागीय प्रमुख

टिकाराम गौतम

.....

बाह्य परीक्षक

प्रेम चलाउने

.....

शोध निर्देशक

मिति: २०६८/१२/२६

कृतज्ञता ज्ञापन

प्रस्तुत शीर्षक “सुकुम्बासी समस्या: कारण र असरहरू” को शोधपत्र त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समाजशास्त्र/मानवशास्त्र विभाग अर्न्तगत समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको शिलशिलामा तयार पारिएको छ । यो शोधपत्रको प्रस्तावना कार्यदेखी अन्त्यसम्म आफ्नो अमूल्य समय दिई निर्देशन, सल्लाह, सुझाव एवं सहयोग प्रदान गर्नु हुने समाजशास्त्र तथा मानवशास्त्रका प्राध्यापक तथा मेरो शोधपत्रको शोध निर्देशक प्रेम चलाउने ज्यु प्रति आभार व्यक्त गर्दछु । मेरो शोधपत्रको अन्तिम मूल्याङ्कनको क्रममा सल्लाह एवं सुझाव दिएर शोधपत्र परिमार्जन गर्नमा मद्दत पूर्याईदिनु हुने बाह्य परिक्षक टिकाराम गौतम ज्यु प्रति आभारी छु । त्यस्तै शोधपत्रको तयारीको क्रममा स्वीकृत प्रदान गरि अनुसन्धान गर्ने अवसर दिनु हुने विभागीय प्रमुख डा .ओम गुरुङ्ग ज्यु प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्रको लागि सामाग्री उपलब्ध गराईदिने केन्द्रीय पुस्तकालय परिवारलाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

पढेर मात्र असल व्यक्तित्व बनाउन र सफल मानिस हुन सकिन्छ भनी मलाई सानैदेखि पढ्न र लेख्न प्रेरणा दिनुहुने पिता गुणानिधि न्यौपाने र ममतामयी माता भगवती न्यौपाने तथा पढाईलाई चटकै बीट मार्न पूगेकी मलाई पढेपछि पुरा गर्नु पर्छ भनि पढ्ने वातावरण सिर्जना गरि हौसला दिनुहुने ससुरा टंकनाथ पौडेल प्रति म सदा सर्वदा ऋणी छु । मलाई शोध लेखनमा हर प्रकारले सहयोग गर्ने मेरो श्रीमान रामराज पौडेल र भिनाजु धुर्वराज मरहडालाई पनि धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

यो शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा उचित परामर्श दिने तथा सामाग्री उपलब्ध गर्न सहयोग पूर्याउने सानिमा कृष्णा पौडेल र जगत बस्नेत ज्यु पनि धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ । शोधपत्र तयारीमा सहि, सत्य र वास्तविक सुचना दिएर सहज बनाउँन सहयोग पूर्याउने शिवनगर गा.वि.स.का सम्पूर्ण सुकुम्बासी उत्तरदाताहरूलाई धन्यवाद नदिरहन सकिदैन ।

अन्तमा प्रस्तुत शोधपत्रको समुचित मूल्यांकनको लागि त्रिभुवन विश्वविद्यालय स्नातकोत्तर मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति: २०६८/१२/२६

साबित्री न्यौपाने

विषय सूची

पृष्ठ संख्या

सिफारिस पत्र

स्वीकृत पत्र

कृतज्ञता ज्ञापन

विषय सूची

तालिका सूची

अध्याय एक परिचय

१-६

१.१ पृष्ठभूमि

१

१.२ समस्याको कथन

३

१.३ अध्ययनको उद्देश्य

४

१.४ अध्ययनको महत्व

५

१.५ अध्ययनको सङ्गठन

५

अध्याय दुई : पूर्वसाहित्यको पूनरावलोकन

७-१६

२.१. सैद्धान्तिक अवधारणा

७

२.२. पूर्वसाहित्यको पूनरावलोकन

८

अध्याय तीन : अनुसन्धान विधि

१७-२०

३.१ अध्ययन क्षेत्रको छनौट

१७

३.२. अनुसन्धान ढाँचा

१७

३.३. तथ्यांक स्रोत र प्रकृति

१८

३.३.१ प्राथमिक स्रोत

१८

३.३.२. द्वितीय स्रोत

१८

३.४. समग्र नमूना र नमूना छनौट

१८

३.५. तथ्यांक संकलन विधि	१९
३.५.१. अर्धसमरचित अन्तर्वार्ता	१९
३.५.२. अवलोकन	१९
३.६. तथ्यांक प्रस्तुतिकरण र विश्लेषण	१९
३.७. अध्ययनको सीमा	२०

अध्याय चार : अध्ययन क्षेत्रको परिचय २१-२२

अध्याय पाँच : सुकुम्बासी हुनाका कारणहरू र विविध क्षेत्रमा परेको

असरहरू	२३-४५
५.१ सुकुम्बासी हुनाका कारणहरू	२३
५.१.१. जनसंख्या वृद्धि	२४
५.१.२. प्राकृतिक प्रकोप	२६
५.१.३. घरवारी लिलाम	२६
५.१.४. आर्थिक शोषण	२७
५.१.५. सामाजिक चलन	२७
५.१.६. भूमिको अभाव	२७
५.१.७. लालपूर्जा नहुनु	२७
५.१.८. भएको जमिन छोडेर	२८
५.२. सुकुम्बासी हुनाले विविध क्षेत्रमा परेको असरहरू	२९

भाग एक

५.२.१ सुकुम्बासीका सामाजिक अवस्था	२९
५.२.१.१. परिवारको किसिम	२९
५.२.१.२. वैवाहिक अवस्था	३०
५.२.१.३. जात/जातिगत विवरण	३१
५.२.१.४. शैक्षिक अवस्था जात	३२
५.२.१.५. भाषा/धर्म विवरण	३४

५.२.१.६. सुकुम्बासीहरूको पूर्व वासस्थान	३५
५.२.१.७. सुकुम्बासीहरूको बसोबासको समय	३६
५.२.१.८. सुकुम्बासी समस्या	३६
५.२.१.९. सुकुम्बासी हुनाले जनसंख्यामा पारेको प्रभाव	३८

भाग दुई

५.२.२. सुकुम्बासीहरूको आर्थिक अवस्था	४०
५.२.२.१. भू-स्वामित्व	४०
५.२.२.२. पेशा वा व्यवसाय	४१
५.२.२.३. मासिक आमदानी	४२
५.२.२.४. खर्च विवरण	४३

अध्याय छ : सारांश र निष्कर्ष

४६-४८

६.१ सारांश	४६
६.२ निष्कर्ष	४८

सन्दर्भ ग्रन्थ सूची

प्रश्नसूची

परिशिष्ट १

परिशिष्ट २

शिवनगर गा.वि.स. को नक्सा

तालिका सूची

तालिका नं.	विवरण	पेज नं.
१.	सुकुम्बासी हुनाका कारणहरू	२४
२.	परिवारको प्रकारका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२९
३.	विवाहका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३०
४.	जातिगत आधारमा उत्तरदाताको स्थिति	३२
५.	सुकुम्बासी बस्तीका साक्षर तथा निरक्षर विवरण	३३
६.	उत्तरदाताको धर्म अनुसार वर्गीकरण	३४
७.	सुकुम्बासीहरूको पूर्व वासस्थान	३५
८.	उत्तरदाताको आधारमा बसोबास गरेको समय	३६
९.	उत्तरदाताको आधारमा सुकुम्बासी समस्या विवरण	३७
१०.	उत्तरदाताको आधारमा सुकुम्बासी हुनाले जनसंख्यामा पारेको प्रभाव	३८
११.	उत्तरदाताको घरले ओगटेको जमिनको विवरण	४१
१२.	पेशाका आधारमा उत्तरदाताको संख्या	४२
१३.	सुकुम्बासीहरूको मासिक आम्दानी विवरण	४३
१४.	उत्तरदाताको आम्दानीको आधारमा खान पुग्ने अवस्था	४४